

Аннотація

Кириленко Н. Ю. Система следственных действий на первом этапе расследования бытового мошенничества. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению наиболее важных вопросов, возникающих при производстве следственных действий по делам о совершенном мошенничестве в сфере быта. Рассмотрены такие особенности производства следственных действий, как допрос подозреваемого, потерпевшего, свидетеля, осмотр, обыск, проведение экспертизы. Уделено внимание некоторым тактическим приемам, которые рекомендуются использовать при расследовании мошенничества в сфере быта.

Ключевые слова: мошенничество, бытовая сфера, следственные действия, тактические приемы.

Summary

Kirilenko N. Y. The system of investigation in the first stage of the investigation of domestic fraud. – Article.

The article is devoted to the most important questions that arise in the conduct of investigative actions in cases of fraud in the field of life. The features of investigative actions as questioning the suspect, victim, witness, inspection, search, examination. Paying attention to some tactics, recommended to use in the investigation of fraud in the field of life.

Key words: swindle, domestic sphere, investigations, tactical methods.

УДК 340.11

А. І. Годяк

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Демократичні перетворення в сьогочасному суспільстві, масштабність соціально-правових реформ у державі ставлять перед органами внутрішніх справ, і зокрема Міністерством внутрішніх справ України, якісно нові вимоги, спрямовані на вдосконалення діяльності працівників міліції. Їх діяльність повинна відповідати сучасним міжнародно-правовим стандартам та потребам демократично-правової держави. Провідне місце в даному контексті посіла правова освіта співробітників міліції. Дана інституція сприяє створенню демократичних засад їх функціонування та відповідає ліберально-демократичним традиціям і вимогам Конституції України.

Практична участь міліції у розбудові правової держави відбувається шляхом розв'язання таких завдань, як боротьба із корупцією, організованою злочинністю, хабарництвом, особливо в середовищі правоохоронних органів; захист прав і свобод людини і громадянина; недопущення у своїй діяльності незаконних обмежень і порушень законних інтересів громадян; втілення в життя органами внутрішніх справ України загалом міліцією, зокрема принципу взаємної відповідальності держави і особи; кадрове забезпечення міліції в умовах перехідного періоду; підвищення авторитету міліції, довіри до неї з боку населення; подолання правопорушень серед самих працівників міліції; реорганізація системи правоохоронної діяльності, забезпечення нової філософії їх діяльності, яка передбачає високий рівень правової культури працівників правоохоронних органів [1, с. 49–50].

Огляд літератури за темою. Проблематиці становлення нових моделей юридичної освіти спеціалістів у сфері правоохоронної діяльності присвятили свої наукові

доброби такі вчені, як Я.Ю. Кондратьєв, О.П. Білий, В.С. Медведєв, В.В. Черней, С.Д. Гусарєв, О.Д. Тихомиров та ін.

Метою статті є виявлення фундаментальних підстав реформування системи правової освіти працівників органів внутрішніх справ України.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою розв'язання зазначених завдань є підвищення рівня правової освіти працівників міліції, що вплине на покращення ефективності їх діяльності, створення нових умов для розбудови правової держави.

В контексті нашої проблеми працівник міліції розглядається не тільки як представник органу виконавчої влади в системі державної структури і системі органів внутрішніх справ України, а й суб'єкт, який безпосередньо організовує роботу у напрямку розбудови соціально-правової та демократичної держави. Це «особливий, цілком конкретний соціальний інститут, призначення якого практично завжди залишається незмінним – захищати права і свободи людини, забезпечувати її майнову безпеку, бути сприйнятим суспільством та бути опорою влади у державі» [2, с. 6]. Міліція в чинному законодавстві розглядається як державний озброєний орган, що покликаний захищати життя громадян, інтереси держави та суспільства від протиправних посягань. Саме міліція найбільшою мірою має справу із населенням та уособлює собою авторитет держави. Здебільшого через діяльність міліції у пересічних громадян складається уявлення про державу та державну владу, ставлення до держави, довіра чи недовіра до діяльності державних органів в цілому. На неї покладається функція державного примусу, що є важливою формою забезпечення виконання приписів законодавчої влади. Саме дані преференції і наптовхують нас на висновок щодо необхідності реформування правової освіти працівників ОВС України.

Нові вимоги до діяльності правоохоронних органів пов'язані також із специфічними умовами життєдіяльності суспільства, що потребують підвищення правової освіти не лише населення, а й, насамперед, самих співробітників міліції. Це пов'язано, передусім, із необхідністю кваліфікованого і компетентного осмислення і переосмислення нових процесів, які відбуваються у нашому суспільстві. Зокрема, йдеться про реформування ринкових відносин, впровадження нових форм власності, що не регламентовані законодавством; виникнення злочинних угруповань, що отримують величезні незаконні доходи, спекулюючи на юридичній неурегульованості деяких процесів в економіці та правовій безграмотності населення; зрощення криміналітету з державними структурами; масова політизація суспільства та поширення таких негативних політичних явищ, як популізм, екстремізм, радикалізм, тероризм тощо; інтенсивне розшарування населення, що супроводжується масовим зубожінням населення, виникнення феномен бідності; зниження рівня політичної і правової культури населення, посадових осіб та працівників правоохоронних органів; «тінізація» частини економіки, зростання в суспільстві корупції, хабарництва, що особливо небезпечно, серед працівників правоохоронних органів, що знижує довіру населення до їх діяльності.

Ці проблеми існують не порізно, а взаємодіють між собою і породжують нову нестабільність у суспільстві, ставлять нові, вкрай важкі для розв'язання питання перед органами внутрішніх справ України. Зокрема, посилення боротьби із організо-

ваною злочинністю і корупцією, тероризмом, торгівлею людьми, незаконним обігом наркотичних засобів, зброї та вибухових речовин. У цьому зв'язку виникає проблема виховання якісно нового співробітника міліції, що відповідає не лише потребам демократичного суспільства, а й черговим викликам часу. Ці обставини вимагають від працівників міліції високого рівня як професійної, так і правової освіти.

У своїй діяльності міліція орієнтується на загальнолюдські цінності; визначальну роль природного права в житті суспільства, згідно з яким первісно існують морально-правові норми про добро й зло, справедливість, рівність, гідність людини; невід'ємні права людини на життя, свободу, недоторканність, які ні виконавча, ні законодавча, ні судова влада не можуть ігнорувати, відмінити ні під будь-яким приводом. Ці загальнолюдські цінності не даруються державою, а тільки фіксуються у Конституції України і на цій основі – у чинному законодавстві. А звідси і дилема співвідношення загальнолюдських цінностей і позитивного права як фундаменту правової освіти в ОВС.

У сучасний період розвитку нашого суспільства правова освіта працівників міліції виступає, насамперед, як один із видів групової професійної правової освіти, яка формується в тому числі через процес реалізації права. Вона являє собою сукупність вчень, навиків, знань, поглядів, оцінок, переконань, настанов, що полягають у визнанні важливості, необхідності соціальної цінності права і забезпечують якісне дотримання, виконання, використання та застосування правових норм у процесі життєдіяльності, попередження правопорушень, юрисдикційного функціонування, надання соціальної допомоги населенню на основі принципів законності, гуманізму, гласності, поваги до особи та соціальної справедливості [3, с. 77]. Правова освіта цієї категорії спеціалістів виражає не тільки загальні, професійні риси, але й особливості, що притаманні працівнику ОВС України як індивіду. Завдяки її цілісному характеру і найбільш виразній взаємодії з правовими явищами їй належить інтегруюча і координуюча роль серед інших форм групової правової освіти.

В умовах демократизації суспільства авторитет міліції значною мірою залежить від її тісного зв'язку з населенням, розвитком гласності в її діяльності. Виходячи з цього, «МВС України дещо змінює підходи до критеріїв оцінки роботи правоохоронних органів, з кількісних на якісні: ось як повинна формуватись оцінка їх діяльності населенням, довіра до міліції з боку населення» [4].

Особливість взаємовідносин міліції і населення полягає у тому, що існує особливе ставлення до органів державної влади, яке можна визначити як «довіра» чи «недовіра», це по-перше; по-друге, виникає проблема відмови від співробітництва чи допомоги міліції з боку населення, розширення так званих латентних злочинів, небажання громадян заявляти в міліцію про ті чи інші злочини, жертвами яких вони стали, або ж були свідками; по-третє, стиль і методи роботи різних міліцейських служб з населенням, факти протиправних дій співробітників міліції, перевищення своїх повноважень, невинного використання примусу у своїй роботі, жорстокої поведінки із затриманими і підозрюваними – також є яскравим показником рівня професіоналізму та правової освіти працівників міліції. Все це слід враховувати при реформуванні правової освіти працівників ОВС України, як, на-

приклад, усвідомлення рівня довіри населення до міліції та оцінки її діяльності: довіра населення до діяльності вчителів – 52,2%, військових – 34%, священників – 31%, міліціонерів – 10%, банкірів – 7%, політиків – 2% [5, с. 29].

Особливо негативне ставлення населення до правоохоронних органів тісно пов'язано із правопорушеннями серед самих співробітників органів внутрішніх справ України. Це проявляється у корупції та хабарництві; зловживанні владою і використанні службового становища в корисливих цілях; компрометуючих вчинках, наприклад, вживанні алкоголю; порушенні обліково-реєстраційної дисципліни, укритті від реєстрації інформації про правопорушення; необґрунтованому порушенні кримінальної справи; належності до злочинних угруповань [6, с. 13]. На жаль, дані правопорушення лише однією правовою освітою не викоринити. Тут потрібен цілий комплекс заходів, де правова освіта повинна займати провідне місце.

У діяльності органів внутрішніх справ правова освіта тісно пов'язана із забезпеченням законності, яка полягає у точному дотриманні працівниками міліції вимог і принципів права, суворій підзвітності всієї правозастосовчій діяльності та суворій субординації актів, що видаються органами внутрішніх справ України. Однак зміст законності в суспільстві, що вважає себе демократичним, полягає не лише у факті існування і у навіть чіткому втіленні юридично досконалого законодавства, а в тому, що воно адекватно, глибоко і всебічно втілює гуманістичні цілі, демократичні ідеали та загальнолюдські цінності. Дане втілення можливе лише висококваліфікованими та професійно освідченими працівниками.

За ініціативою МВС України Верховна Рада України прийняла ряд нормативно-правових актів щодо боротьби з корупцією, які відкрили можливості для профілактики корупційних діянь, реального впливу на корумпованих працівників. Саме на основі даних законодавчих актів посадові особи органів внутрішніх справ України притягуються до адміністративної, а не до дисциплінарної відповідальності за здійснення корупційних діянь. Внаслідок реалізації вимог вищезгаданих нормативних актів складено майже 3,9 тис. адміністративних протоколів, серед них 2,8 тис. – відносно державних службовців, 162 – депутатів різних рівнів [5]. За останній рік проти працівників міліції як порушників закону було порушено понад 200 кримінальних справ, переважно за фактами корупційних діянь, незаконного привласнення та збуту зброї, збереження наркотичних речовин, хабарництва. Але результати аналізу дотримання законності в діяльності працівниками міліції показали прямий зв'язок порушення чинного законодавства з погіршенням умов життя працівників міліції: за цей же період за цих же обставин з міліції звільнилося понад 3 тисячі працівників. На жаль, кожне правопорушення, скоєне співробітником міліції, є певним показником не тільки рівня правової освіти, а й відображення мікроклімату у системі органів внутрішніх справ України взагалі, і своєрідним показником загального стану речей в органах внутрішніх справ України.

Але не можна упереджено ставитись до всіх працівників міліції. Серед них переважна більшість тих, хто чесно і сумлінно виконують свій обов'язок, жертвують власним життям, охороняючи закон і безпеку громадян. Нова концепція правоохоронної діяльності передбачає підвищену позитивну увагу до працівників міліції

з боку держави, правову захищеність самих охоронців. «У правовому плані діяльність міліції має бути відносно автономною, захищеною від чвар і примх вищих державних чиновників, використання їх в політичних цілях. Закон і тільки закон мусить бути єдиним орієнтиром у роботі органів внутрішніх справ України» [7, с. 13]. Так, за відсутності реальних правових гарантій захищеності працівників міліції, надіятись на покращення діяльності ОВС внаслідок реформування правової освіти працівників було б вкрай самонадіяно.

Європейський вектор розвитку нашої держави зобов'язує виконувати цивілізовані демократичні стандарти, підпорядковувати свою діяльність вимогам міжнародного права. У даних міжнародних документах сформульовані вимоги і щодо правової освіти працівників правоохоронних структур. На самому високому міжнародному рівні викладено провідні стандарти щодо професійного навчання працівників правоохоронних органів стосовно тих держав, які прагнуть ввійти в коло європейської спільноти [8, с. 339–371]. Завдання даних стандартів полягають у тому, щоб піднести на рівень європейських та світових національні вимоги щодо правової освіти [9, с. 161].

Частина цих вимог уже врахована і працює у правовому полі України, а частина ще не трансформована і чекає свого цивілізованого розв'язання. Особливо важливим в даному контексті для співробітників міліції є забезпечення вільної правової освіти. Вільний вибір правової освіти є невід'ємним правом людини і має бути організаційно забезпеченим.

Висновки. Таким чином, ми вважаємо проведення реформування правової освіти працівників міліції актуальною проблемою з огляду реформування системи правової освіти загалом та адаптації її до назрілих потреб часу. А звідси і завдання перед Міністерством внутрішніх справ України реформувати систему правової освіти правоохоронних органів з метою створення якісно нової української міліції, діяльність якої відповідає б сучасним світовим стандартам.

Література

1. Мурашин О.Г. Акти прямого народовладдя у правовій системі : моногр. / О.Г. Мурашин. – К. : Знання, 1999. – 163 с.
2. Кондратьєв Я.Ю. Забезпечення прав людини міліцією в аспекті реалізації політичної реформи в Україні / Я.Ю. Кондратьєв // Актуальні питання правового забезпечення політичної реформи суспільства: Тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 8 квіт. 2003 р.). – К., 2003. – С. 4–7.
3. Білий О.П. Демократична держава і правова культура: взаємозв'язок та результативність / О.П. Білий // Право України. – 1997. – № 12. – С. 75–79.
4. Звіт Міністерства внутрішніх справ перед українським народом 7 лютого 2011 року // Іменем закону. – 2011. – 7 лют.
5. Шангіна Л. Народ золотой середини / Л. Шангіна // Зеркало недели. – 2000. – 30 декаб. – С. 3.
6. Медведєв В.С. Неправове поле правової освіти. Про політичну обумовленість кризи юридичної освіти в Україні / В. Медведєв // Дзеркало тижня. – 2001. – 3 берез.
7. Черней В.В. Подолання правового нігілізму – важлива умова розбудови правової держави : автореф. дис. ... канд. юрид. наук ; 12.00.01 / В.В. Черней. – К., 1999. – 21 с.
8. Гусарєв С.Д. Юридична деонтологія : Наук.-метод. посіб. / С.Д. Гусарєв, О.Д. Тихомиров. – К. : НАВС, 2000. – 374 с.
9. Мехович А.М. Законность и уважение прав человека в деятельности органов внутренних дел / А.М. Мехович, А.С. Мордовец, А.В. Силантьєва // Правоведение. – 1999. – № 3. – С. 28–32.

Анотація

Годяк А. І. Реформування правової освіти працівників органів внутрішніх справ України. – Стаття.

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності реформування правової освіти працівників органів внутрішніх справ України. Виявлено методичні, політичні та економічні особливості становлення сучасної моделі підготовки спеціалістів у сфері правоохоронної діяльності.

Ключові слова: реформа, правова освіта, працівник міліції, органи внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, соціальна, правова, демократична держава, довіра.

Аннотация

Годяк А. И. Реформирование правового образования работников органов внутренних дел Украины. – Статья.

Статья посвящена обоснованию необходимости реформирования правового образования работников органов внутренних дел Украины. Выявлены методические, политические и экономические особенности становления новой модели подготовки специалистов в сфере правоохранительной деятельности.

Ключевые слова: реформа, правовое образование, работник милиции, органы внутренних дел, Министерство внутренних дел Украины, социальное, правовое, демократическое государство, доверие.

Summary

Godiak A. I. Reformation of the Legal Education of the Internal Affairs Bodies of Ukraine Representatives. – Article.

The article is devoted to grounding the necessity of reformation of legal education of workers of organs of internal affairs of Ukraine. It is clarified several methodical, political, economical aspects of the arising of a new model of legal education of such specialists.

Key words: reform, legal education, worker of militia, organs of internal affairs, Ministry of internal affairs of Ukraine, social, legal, democratic state, trust.

УДК 343.232 (477)

Б. С. Галушко

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Визначення злочину і зв'язаних з ним понять в кримінальному законі є універсальною і фундаментальною категорією: вони лежать в основі змісту всіх кримінально-правових норм і інститутів як Загальної, так і Особливої частини КК, що дозволяє відмежувати злочин від інших правопорушень.

Актуальність теми дослідження визначається передусім тим, що поняття злочину належить до числа найбільш складних і проблематичних як у теорії кримінального права, так і в практиці його реалізації. Тому зрозуміла і виправдана та увага, що приділяється розробці загального вчення про злочин в його різноманітних аспектах як у роботах видатних учених минулого, так і в роботах широко відомих в Україні, інших державах СНД, країнах далекого зарубіжжя вчених ХХ ст.: О.Ф. Кістяківського, Н.Д. Сергієвського, В.Д. Спасовича, М.С. Таганцева, М.Д. Дурманова, А.А. Піонтковського, М.І. Бажанова, Ф.Г. Бурчака, М.Й. Коржанського, В.О. Навроцького, В.В. Сташиса, В.Я. Тація.

Кримінальне право як наукова дисципліна вивчає, головним чином, злочин і покарання. Злочин і покарання – це дві сторони всього кримінального права і законодавства. Саме ці дві кримінально-правові інституції визначають і утворюють зміст, характеристику, особливості, завдання та потребу кримінального за-